

Datorteknik

Övningsuppgifter

Lösningförslag till och med uppg 38

ver 0.9 2020-04-07

Innehåll

1. Assemblerprogrammering	5
1.1. Quiz-frågor	10
2. Strukturerad programmering	13
3. C-kod	23
4. Programmeringsuppgifter	27
5. Koppling till högnivåspråk	29
A. Lösningsförslag	31

1. Assemblerprogrammering

Operationer mellan register och minne är grundläggande.

Det är en bra idé att provköra uppgifterna i AtmelStudio. Det är samma miljö som används vid laborationerna så du måste kunna den. Vid simulering nollställs samtliga register och minnen, i verkligheten garanteras enbart att I/O-registren nollställs.

1. Ladda den decimala konstanten 198 i r_{16} och den hexadecimala konstanten 64 (=100 decimalt) i r_{17} , samt den binära konstanten 10010011 i r_{18}
2. Kopiera innehållet i r_{16} till r_{18}
3. Kopiera innehållet i minnescell $\$110$ till minnescell $\$112$.
4. Addera innehållet i minnescellerna $\$110$ och $\$111$. Placera summan i minnescell $\$112$.
5. Skifta innehållet i minnescell $\$110$ en bitposition åt vänster och placera resultatet i minnescell $\$111$.
6. Nollställ de fyra mest signifikanta bitarna i r_{16} (de fyra minst signifikanta bitarna ska vara opåverkade)
7. Ettställ de tre mest signifikanta bitarna i r_{16} (övriga bitar ska vara opåverkade)
8. Innehållet i minnescellen $\$110$ kan ses som två fyrabitarsdelar (s.k. *nibbles* eller *nybbles*). Lagra de mest signifikanta bitarna (7–4) i bit 3–0 i minnescell $\$111$ och de minsta signifikanta bitarna (3–0) i bit 3–0 i minnescell $\$112$.
9. Minnescellerna $\$110$ och $\$111$ innehåller två heltal i binär representation utan tecken. Placera det största av talen i minnescell $\$112$.
10. Beräkna $10 \cdot X$ på ett fyrabitars tal X i binär representation utan tecken. Talet X finns lagrat i minnescellen $\$110$. Placera resultatet i minnescell $\$112$.
11. Addera talet 7 till register r_{16}
12. Innehållet i registerparet $r_{31}:r_{30}$ innehåller tillsammans ett 16-bitars tal. Öka på 16-bitars-talet med 3.

1. Assemblerprogrammering

13. Innehållet i registerparet `r17:r16` innehåller tillsammans ett 16-bitars tal. Öka på 16-bitars-talet med 3.
14. Använd instruktionerna `ld/st` respektive `ldd/std` för att komma åt data i SRAM. Dvs, du ska inte använda instruktionerna `lds/sts`, utan `ld/st` samt `ldd/std` i kombination med en pekare (`X`, `Y` eller `Z`).
- Kopiera innehållet i minnescell `$110` till minnescell `$111`
  - Addera innehållet i minnescell `$110` med innehållet i minnescell `$111`, spara resultatet i minnescell `$112`. (Tips: Använd `Y`-pekaren, och ladda den bara en gång)
  - På adresserna `$110` till `$119` finns parvisa tal som ska adderas två och två, och resultaten ska sparas med början på adress `$120`. Dvs summan av innehållet i adress `$110` och adress `$111` ska sparas på adress `$120`, och summan av innehållet i adress `$112` och adress `$113` ska sparas på adress `$121`, osv. Lösningen bör lämpligen innehålla en loop. Går det att lösa med bara en pekare?
  - Gör ett program som tilldelar `r0` till `r15` med 0 till 15. Alltså `r0=0`, `r1=1`, `r2=2` osv. Programmet får bara använda en pekare samt register `r16`.
15. Vid ett visst tillfälle innehåller de interna registren följande:

Register	Innehåll
<code>r20</code>	<code>\$61</code>
<code>r21</code>	<code>\$F5</code>
<code>X</code>	<code>\$100</code>

SRAM innehåller samtidigt följande:

Cell	Innehåll
<code>\$100</code>	<code>\$19</code>

Avgör vilka register och minnesceller som påverkas av följande instruktioner, och ange det nya innehållet efter det att instruktionen utförts. Instruktionerna antas utföras med de angivna ursprungsvärden var och en för sig från samma utgångstillstånd.

a) <code>mov r16, r20</code>	b) <code>lds r20, \$100</code>
c) <code>clr r21</code>	d) <code>inc r21</code>
e) <code>sts \$100, r21</code>	f) <code>ldi r20, \$F5</code>
g) <code>ld r17, X</code>	h) <code>ld r17, X+</code>
i) <code>mul r20, r21</code>	

16. Använd logiska instruktioner (`andi`, `ori`, `eor` och `com`) för att göra följande:
- Nollställ register `r16`.

- b) Ettställ de fyra mest signifikanta bitarna i `r16`.
  - c) Nollställ de tre minst signifikanta bitarna i `r16`.
  - d) Utför bitvis NOR på register `r16` och `r17`. Lägg resultatet i `r18`.
  - e) Invertera bitarna 2 till 6 i `r16`.
  - f) Flytta de fyra minst signifikanta bitarna i `r16` till de fyra minst signifikanta bitarna i `r17`. Övriga bitar i `r17` skall inte ändras. Innehållet i `r16` får förstöras.
17. Översätt ASCII-textsträngen "MIKROdator" till hexadecimala tal. Hur läggs den in i FLASH-minnet. Hur kan man veta att strängen är slut?
18. Om BCD-räknare. Skriv kod som upprepat, från noll,
- a) räknar upp `r16`:s lägre halva bcd-kodat.
  - b) räknar upp `r16`:s övre halva bcd-kodat. (Här kan man tänka sig två sätt.) Registrets andra halva får inte påverkas.
19. Skriv en subrutin som med ett argument `n` i `r16` plockar ut den `n`:te byten ur en lista i FLASH-minnet (programminnet). Listan är högst 64 bytes lång. Använd assemblerinstruktionen `lpm`.

Variant:

- 1) Hindra uppslagning utanför listan.
- 2) Se till att inga register onödigtvis påverkas.

20. Beräkna kvadraten på ett tal i `X` i `r16`:s lägre halva med hjälp av en tabell utplacerad i FLASH-minnet:

Adress	Innehåll	Kommentar
BAS+0	\$00	$0^2 = 0$
BAS+1	\$01	$1^2 = 1$
BAS+2	\$04	$2^2 = 4$
BAS+3	\$09	$3^2 = 9$
BAS+4	\$10	$4^2 = 16$
BAS+5	\$19	$5^2 = 25$
BAS+6	\$24	$6^2 = 36$
BAS+7	\$31	$7^2 = 49$
BAS+8	\$40	$8^2 = 64$
BAS+9	\$51	$9^2 = 81$
BAS+A	\$64	$10^2 = 100$
BAS+B	\$79	$11^2 = 121$
BAS+C	\$90	$12^2 = 144$
BAS+D	\$A9	$13^2 = 169$
BAS+E	\$C4	$14^2 = 196$
BAS+F	\$E1	$15^2 = 225$

31. Hur ser en talbas ut om den uttrycks i den egna basen?
32. Utför följande binära subtraktioner. Betrakta talen som åttabits tvåkomplements tal. Kontrollera resultatet genom att omvandla talen till decimal representation.
- a) $00010111_2 - 00000011_2$ b) $01011101_2 - 00111110_2$ c) $11010_2 - 1110001_2$
33. På samma sätt som man har tvåkomplement i basen två borde man kunna ha tiokomplement i decimalbasen? a) Hur skulle man göra då? b) Vilka tiokomplementkodade tal kan man representera med enbart två siffror?
34. Vilken talbas ges med symbolerna "0, 1, 2, ..., A, B, ... Z" (dvs 0 till Z ingår)? Vilket decimaltal är då XYZ?
35. Det binära bitmönstret 11010000 kan tolkas på två sätt. Ange det decimala tal som bitmönstret representerar i följande fall:
- a) Talet representeras som ett tal utan tecken.
- b) Talet representeras på 2-komplementformat.

36. Antag att I/O-registren är laddade med följande data:

Register	Innehåll
DDRA	\$F0
DDRB	\$0F

Vilka av dataledningarna på portarna PORTA och PORTB är in- respektive utgångar?

Vilka instruktioner används för att läsa in respektive skriva ut data på dessa portar?

37. Skriv kod för att använda PORTA bitar 0, 2, 4 och 6 och PORTB bitar 1, 3, 5 och 7 som utgångar och övriga dataledningar som ingångar.
38. Det finns några intressanta bit-manipulerande knep som man kanske inte genomskådar omedelbart. Här visas några att analysera. Frågeställningen är "vad gör koden"? Ansätt några indata och ta reda på det!

a)	eor r16, r17	lsr r17
	ret	andi r16, \$33
		lsl r16
b)	mov r17, r16	lsl r16
	andi r17, \$AA	or r16, r17
	lsr r17	mov r17, r16
	andi r16, \$55	andi r17, \$F0
	lsl r16	lsr r17
	or r16, r17	lsr r17
	mov r17, r16	lsr r17
	andi r17, \$CC	lsr r17
	lsr r17	andi r16, \$0F

1. Assemblerprogrammering

```
    lsr    r16
    lsr    r16
    lsr    r16
    lsr    r16
    or     r16,r17
    ret

    .
c)   mov    r17,r16
     andi   r17,$AA
     lsr    r17
     andi   r16,$55
     add    r16,r17
     mov    r17,r16
     andi   r17,$CC
     lsr    r17
     lsr    r17
     andi   r16,$33
    .
```

1.1. Quiz-frågor

Här följer lite blandade frågor som inte kräver programmering.

39. I en centralenhet (*Central Processing Unit*, CPU) finns ofta ett statusregister med så kallade flaggor, där man vanligen finner bitarna C, V, Z och N. Förklara hur dessa fyra flaggor påverkas av olika instruktioner.
40. Skiftinstruktioner förekommer ofta.
  - a) Vad är skillnaden mellan aritmetiskt och logiskt högerskift?
  - b) Vad är skillnaden mellan aritmetiskt och logiskt vänsterskift?
41. En assemblerinstruktion består av två delar. Den ena är operationskoden, som anger vilken slags operation som skall utföras. Vilken är den andra delen? Måste den alltid finnas?
42. Vad är skillnaden mellan absolut och relativ adressering? Vilka fördelar har man av att använda relativ adressering där det är möjligt?
43. I databladen nämns *active pull-up* på vissa I/O-pinnar. Vad betyder det?
44. Om subrutiner
  - a) Hur sker anrop av en subrutin?
  - b) Hur sker återhopp till huvudprogrammet?
  - c) Varför kan man inte använda en vanlig hoppinstruktion för återhoppet?
  - d) Kan en subrutin anropa en subrutin?
  - e) Kan en subrutin anropa sig själv?

- f) Finns det någon begränsning för antalet möjliga nivåer av subrutinanrop?
  - g) Vad bör man tänka på när man använder interna register i en subrutin?
45. Ge exempel på några orsaker som kan resultera i avbrott?
  46. Förklara skillanden mellan instruktionerna `ret` och `reti`. Vad händer om man blandar ihop dem?
  47. Var återfinns avbrottsvektorn för A/D-omvandling?
  48. Ge exempel på när det kan vara lämpligt att använda externt avbrott. Vad är alternativet?
  49. Hur utformar man en avbrottrutin som använder interna register?

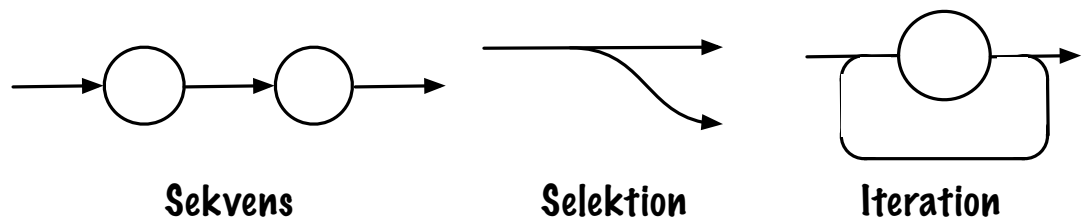

2. Strukturerad programmering

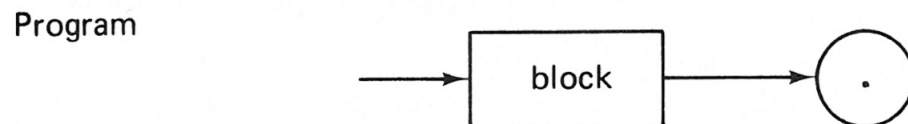
För att öva på konstruktion av JSP-diagram kommer några *syntaxdiagram* att tolka strukturerat. Syntaxdiagram kanske kan vara bra att ha sett någon gång men här finns de med enbart som underlag till JSP-övningarna.

Ett syntaxdiagram är en beskrivning av vilka komponenter som bygger upp ett programmeringsspråk. Diagrammet kan vara ett steg i processen att skriva en kompilator för språket. Här ska vi använda syntaxdiagrammen för att konstruera motsvarande strukturdiagram.

Man läser ett syntaxdiagram från vänster till höger och strukturkomponenterna *sekvens*, *iteration* och *selektion* återfinns i diagrammet fast inte i JSP-form.

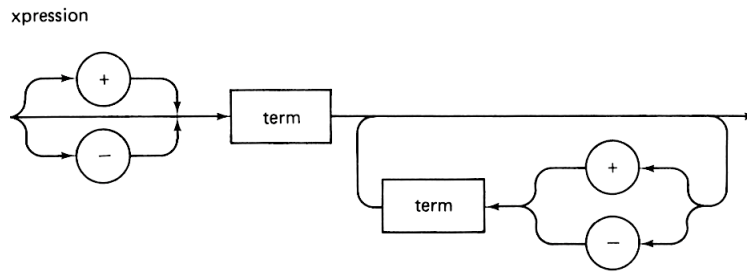
Nedan visas några syntaxdiagram att översätta till JSP-notation. Diagrammen definierar exempelspråket PL/0.¹

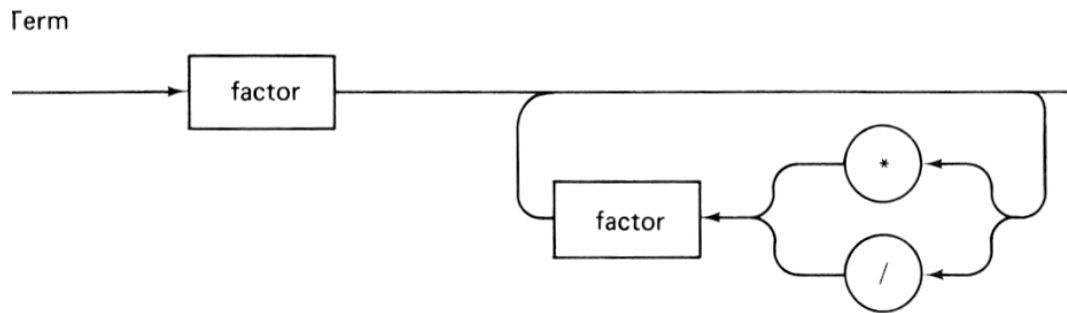
Ett PL/0-program består av ett **block** följt av en punkt.

¹Wirth, *Algorithms + Datastructures = Programs*

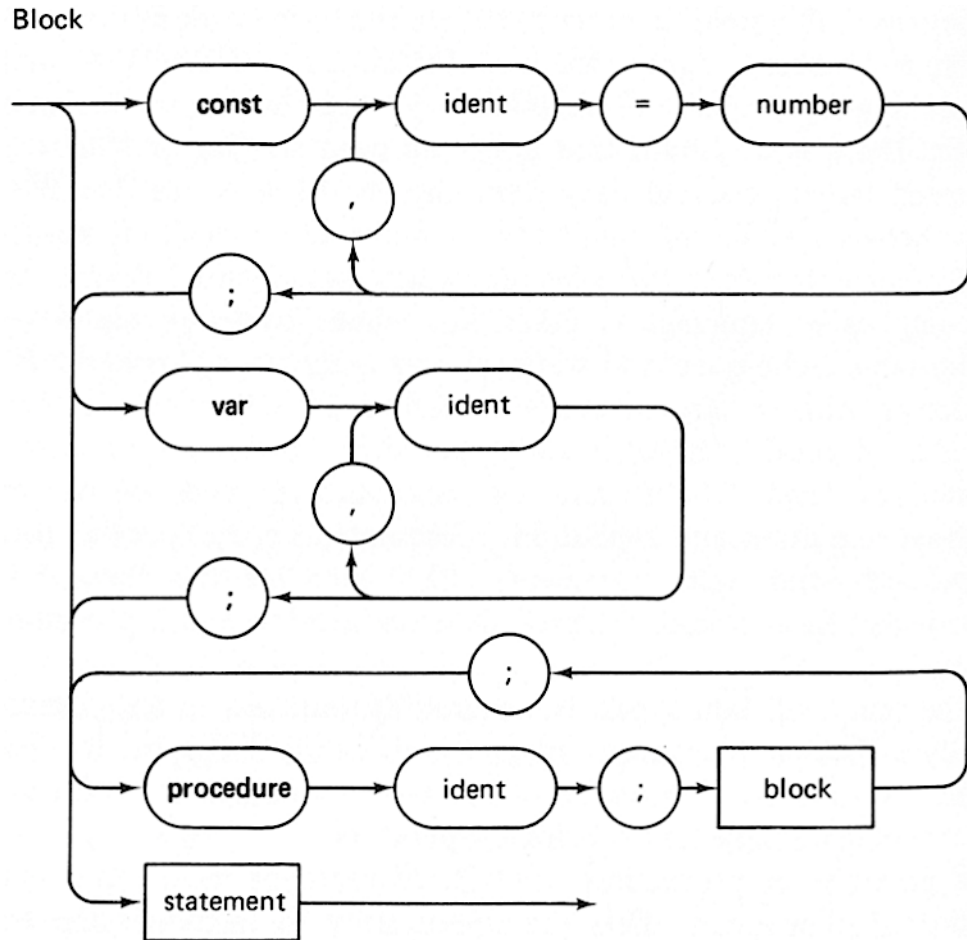
2. Strukturerad programmering

Ett **expression** inleds med **+**, **-** eller en **term** och kan följas av **+** eller **-** och en **term**.

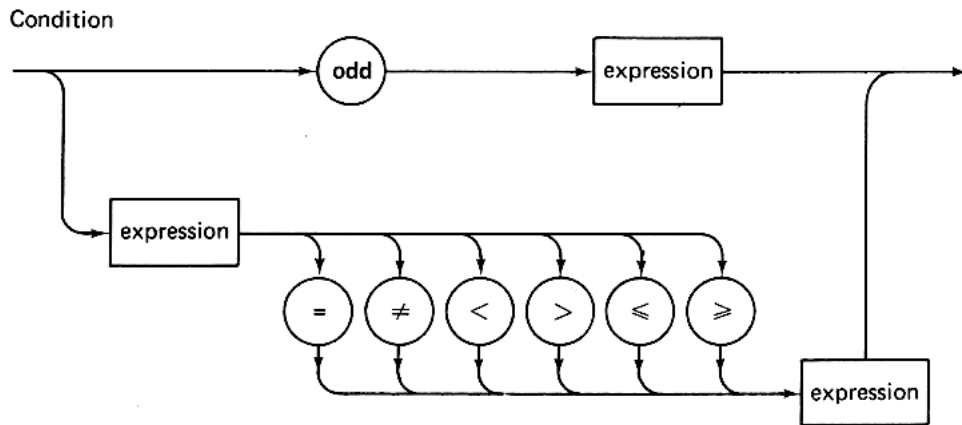

Syntaxdiagram för en **term**.

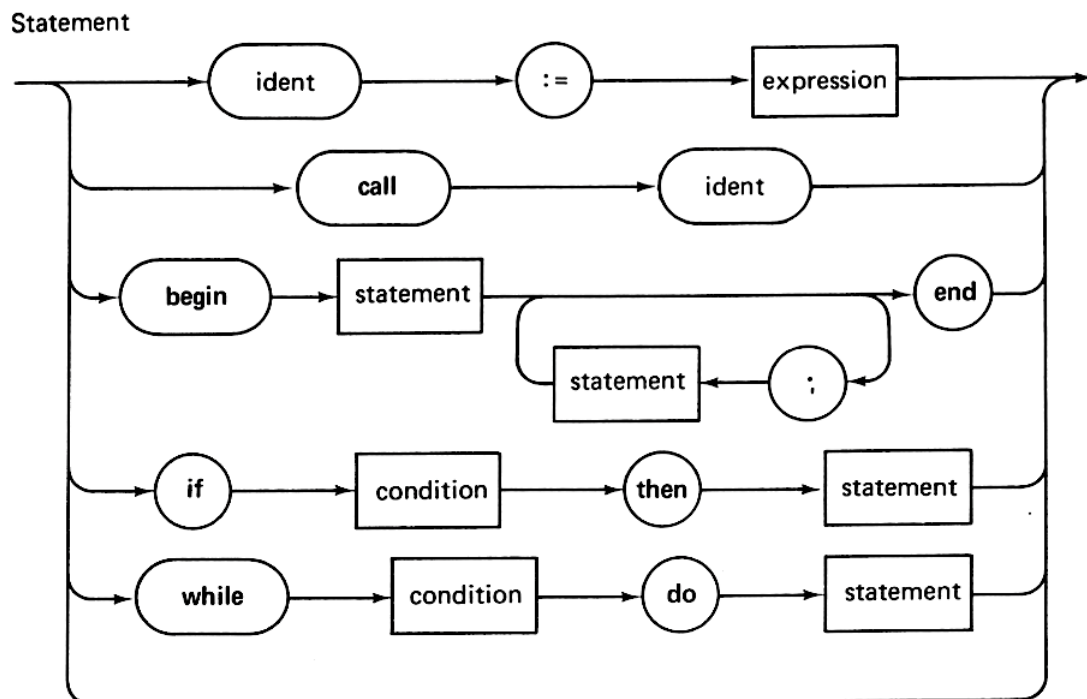

Ett **block** börjar antingen med en konstantlista efter **const**, variabellista efter **var**, procedur **procedure** eller ett **statement**. Variabellistan utgörs av kommaseparerad lista av identifierare **ident** och raden avslutas med ett semikolon ;. Övriga språkelement konstrueras analogt.

2. Strukturerad programmering

Syntaxdiagram för ett **condition**.

Syntaxdiagram för ett **statement**. Här känner vi igen språkelement tillhörande ett högnivåspråk.

50. Hyfsa följande rutin.

```
RACKET1_UP:
    lds r16,RACKET1
    lsl r16
    cpi r16,192
    breq RACK1_LIM_UP
    sts RACKET1,r16
    ret
RACK1_LIM_UP:
    ori r16,224
    sts RACKET1,r16
    ret
```

51. Studera koden i föreläsningshäftet för att summera talen 1 till 255:

Beräkna summan

$$\sum_1^{255} = 1 + 2 + 3 + \dots + 255$$

och lagra resultatet i \$2D2.

- Modifiera så den tar ett argument i r16 istället för att ha hårdkodat värdet 255.
- Använd push och pop för att minimera rutinens kringeffekter.
- Modifiera så att både argument och resultatadress anges på stacken, dvs anropet skall kunna vara

```
ldi    r16,HIGH($02D2) ; adr H
push   r16
ldi    r16,LOW($02D2)  ; adr L
push   16
ldi    r16,255         ; arg
push   r16
call   PARITET
pop    r0              ; dummy pop
pop    r0              ; dummy pop
pop    r0              ; dummy pop
```

2. Strukturerad programmering

52. Koden nedan kommer ur en projektdokumentation. Kommentarer är borttagna, här är bara programstrukturen viktig. Snygga till den!

```
TWI_INTERRUPT:
    push r22
    in r22, SREG
    push r22
    in r22, TWSR
    andi r22, $F8
    cpi r22,$60
    breq SET_TWINT
    cpi r22,$80
    breq READ_DATA
    cpi r22,$A2
    breq SEND_DATA
    rjmp SET_TWINT
TWI_FINISHED:
    pop r22
    out SREG, r22
    pop r22
    reti
SET_TWINT:
    ldi r22, (1<<TWINT) | (1<<TWEN) | (1<<TWEA) | (1<<TWIE)
    out TWCR, r22
    rjmp TWI_FINISHED
READ_DATA:
    in r22, TWDR
    mov r17, r22
    andi r17, 0b00000111
    andi r22, 0b00011000
    lsr r22
    lsr r22
    lsr r22
    sts SELECTED_COLUMN, r17
    sts PLAYER, r22
    call ADD_DOT
    rjmp SET_TWINT
SEND_DATA:
    lds r22, TWI_DATA
    out TWDR, r22
    ldi r22, (1 << TWINT) | (1 << TWEN)
    out TWCR, r22
    rjmp SET_TWINT
```

53. Följande kod är ur en projektdokumentation. Skriv den bättre. Hur mycket mindre blir den?

```

// Name: movCOUNT (subroutine)
// Purpose: Store to SRAM
// Uses: r16, r17
movCOUNT:
    cpi    r17,1
    breq   STORE_ONE
    cpi    r17,2
    breq   STORE_TWO
    cpi    r17,3
    breq   STORE_THR
    cpi    r17,4
    breq   STORE_FOU
    cpi    r17,5
    breq   STORE_FIV
    cpi    r17,6
    breq   STORE_SIX
    cpi    r17,7
    breq   STORE_SEV
    cpi    r17,8
    breq   STORE_EIG
STORE_ONE:
    sts   MINNE,r16
    jmp   END_STORE
STORE_TWO:
    sts   MINNE+1,r16
    jmp   END_STORE
STORE_THR:
    sts   MINNE+2,r16
    jmp   END_STORE
STORE_FOU:
    sts   MINNE+3,r16
    jmp   END_STORE
STORE_FIV:
    sts   MINNE+4,r16
    jmp   END_STORE
STORE_SIX:
    sts   MINNE+5,r16
    jmp   END_STORE
STORE_SEV:
    sts   MINNE+6,r16
    jmp   END_STORE
STORE_EIG:
    sts   MINNE+7,r16
END_STORE:
    ret

// Name: readRAM (subroutine)
// Purpose: Get a byte from SRAM
// Uses: r17, r18
readRAM:
    cpi    r17,0
    breq   FIRST
    cpi    r17,1
    breq   SECOND
    cpi    r17,2
    breq   THIRD
    cpi    r17,3
    breq   FOURTH
    cpi    r17,4
    breq   FIFTH
    cpi    r17,5
    breq   SIXTH
    cpi    r17,6
    breq   SEVENTH
    cpi    r17,7
    breq   EIGHTH
FIRST:
    lds   r18,MINNE
    jmp   ENDZ
SECOND:
    lds   r18,MINNE+1
    jmp   ENDZ
THIRD:
    lds   r18,MINNE+2
    jmp   ENDZ
FOURTH:
    lds   r18,MINNE+3
    jmp   ENDZ
FIFTH:
    lds   r18,MINNE+4
    jmp   ENDZ
SIXTH:
    lds   r18,MINNE+5
    jmp   ENDZ
SEVENTH:
    lds   r18,MINNE+6
    jmp   ENDZ
EIGHTH:
    lds   r18,MINNE+7
ENDZ:
    ret

```

54. Koden på nästa sida är tagen ur en projektdokumentation. Den kan skrivas bättre. Gör det! Hur mycket mindre än nuvarande knappt 400 bytes kan du få koden?

Subrutinen FEL_KNAPP är belägen någon annanstans. Macrot TC_MACRO är definierat som

```

in    r16,TCNT0
andi  r16,$07

```

2. Strukturerad programmering

```

LAMPOR_LYS:          r jmp  KNAPP4
                    r jmp  CHECK3
                    KNAPP4:
                    sbis  PINA, 4
                    r jmp  KNAPP5
                    r jmp  CHECK4
                    KNAPP5:
                    sbis  PINA, 5
                    r jmp  KNAPP6
                    r jmp  CHECK5
                    KNAPP6:
                    sbis  PINA, 6
                    r jmp  KNAPP7
                    r jmp  CHECK6
                    KNAPP7:
                    sbis  PINA, 7
                    r jmp  KNAPP0
                    r jmp  CHECK7
                    CHECK0:
                    sbic  PINA, 0
                    r jmp  CHECK0
                    cpi   r16, $01
                    brne  FEL
                    andi  r16, $FE
                    out   PORTB, r16
                    call  LJUD
                    KNAPP_0:
                    sbic  PINA, 0
                    jmp   KNAPP_0
                    TC_MACRO
                    jmp   LOOP
                    CHECK1:
                    sbic  PINA, 1
                    r jmp  CHECK1
                    cpi   r16, $02
                    brne  FEL
                    andi  r16, $FD
                    out   PORTB, r16
                    call  LJUD
                    KNAPP_1:
                    sbic  PINA, 1
                    jmp   KNAPP_1
                    TC_MACRO
                    jmp   LOOP
                    CHECK2:
                    sbic  PINA, 2
                    r jmp  CHECK2
                    cpi   r16, $04
                    brne  FEL
                    andi  r16, $FB
                    out   PORTB, r16
                    call  LJUD
                    KNAPP_2:
                    sbic  PINA, 2
                    jmp   KNAPP_2
                    TC_MACRO
                    jmp   LOOP
                    CHECK3:
                    sbic  PINA, 3
                    r jmp  CHECK3
                    cpi   r16, $08
                    brne  FEL
                    andi  r16, $F7
                    out   PORTB, r16
                    call  LJUD
                    KNAPP_3:
                    sbic  PINA, 3
                    jmp   KNAPP_3
                    TC_MACRO
                    jmp   LOOP
                    CHECK4:
                    sbic  PINA, 4
                    r jmp  CHECK4
                    cpi   r16, $10
                    brne  FEL
                    andi  r16, $EF
                    out   PORTB, r16
                    call  LJUD
                    KNAPP_4:
                    sbic  PINA, 4
                    jmp   KNAPP_4
                    TC_MACRO
                    jmp   LOOP
                    CHECK5:
                    sbic  PINA, 5
                    r jmp  CHECK5
                    cpi   r16, $20
                    brne  FEL
                    andi  r16, $DF
                    out   PORTB, r16
                    call  LJUD
                    KNAPP_5:
                    sbic  PINA, 5
                    jmp   KNAPP_5
                    TC_MACRO
                    jmp   LOOP
                    CHECK6:
                    sbic  PINA, 6
                    r jmp  CHECK6
                    cpi   r16, $40
                    brne  FEL
                    andi  r16, $BF
                    out   PORTB, r16
                    call  LJUD
                    KNAPP_6:
                    sbic  PINA, 6
                    jmp   KNAPP_6
                    TC_MACRO
                    jmp   LOOP
                    CHECK7:
                    sbic  PINA, 7
                    r jmp  CHECK7
                    cpi   r16, $80
                    brne  FEL
                    andi  r16, $7F
                    out   PORTB, r16
                    call  LJUD
                    KNAPP_7:
                    sbic  PINA, 7
                    jmp   KNAPP_0
                    TC_MACRO
                    jmp   LOOP
                    LJUD:
                    ; code for sound
                    ret
                    LOOP:
                    ; some more code

```

55. Även koden nedan kommer från en projektdokumentation. Hur bör den utföras? Vilken blir vinsten i kodstorlek?

```
GET_KEY:
    push r18
    in r17, PIND
    andi r17, $0F
    mov r18,r17
    clr r17
    cpi r18, $07
    breq zero
    cpi r18, $08
    breq one
    cpi r18, $09
    breq two
    cpi r18, $0C
    breq three
    cpi r18, $04
    breq four
    cpi r18, $05
    breq five
    cpi r18, $06
    breq six
    cpi r18, $0D
    breq seven
    cpi r18, $01
    breq eight
    cpi r18, $02
    breq nine
    cpi r18, $03
    breq ten
    cpi r18, $0E
    breq eleven
    cpi r18, $0A
    breq twelve
    cpi r18, $00
    breq thirteen
    cpi r18, $0B
    breq fourteen
    cpi r18, $0F
    breq fifteen
zero:
    ldi r17, $00
    rjmp skiprest
one:
    ldi r17, $01
    rjmp skiprest
two:
    ldi r17, $02
    rjmp skiprest
three:
    ldi r17, $03
    rjmp skiprest
four:
    ldi r17, $04
    rjmp skiprest
five:
    ldi r17, $05
    rjmp skiprest
six:
    ldi r17, $06
    rjmp skiprest
seven:
    ldi r17, $07
    rjmp skiprest
eight:
    ldi r17, $08
    rjmp skiprest
nine:
    ldi r17, $09
    rjmp skiprest
ten:
    ldi r17, $0A
    rjmp skiprest
eleven:
    ldi r17, $0B
    rjmp skiprest
twelve:
    ldi r17, $0C
    rjmp skiprest
thirteen:
    ldi r17, $0D
    rjmp skiprest
fourteen:
    ldi r17, $0E
    rjmp skiprest
fifteen:
    ldi r17, $0F
    rjmp skiprest
skiprest:
    pop r18
    ret
```


3. C-kod

56. Rutinen `s2h` översätter en ASCII-sträng till sin hexadecimala motsvarighet. Starta ett C-projekt i AtmelStudio och provkör.

```
void s2h(char *str, char *xstr)
{
    unsigned char tkn,l,i,k;

    l = strlen(str);
    for(i=0, k=0; i<l; i++)
    {
        tkn = str[i];
        if(tkn >= 0 && tkn <= 0x0f)
        {
            xstr[k] = 0x30;
            if(tkn >= 0 && tkn <= 9)
                xstr[k+1] = 0x30 + tkn;
            else
                xstr[k+1] = 0x37 + tkn;
        }
        else if(tkn >= 0x10 && tkn <= 0x1f)
        {
            xstr[k] = 0x31; tkn -= 0x10;
            if(tkn >= 0 && tkn <= 9)
                xstr[k+1] = 0x30 + tkn;
            else
                xstr[k+1] = 0x37 + tkn;
        }
        else if(tkn >= 0x20 && tkn <= 0x2f)
        {
            xstr[k] = 0x32; tkn -= 0x20;
            if(tkn >= 0 && tkn <= 9)
                xstr[k+1] = 0x30 + tkn;
            else
                xstr[k+1] = 0x37 + tkn;
        }
        else if(tkn >= 0x30 && tkn <= 0x3f)
        {
            xstr[k] = 0x33; tkn -= 0x30;
            if(tkn >= 0 && tkn <= 9)
                xstr[k+1] = 0x30 + tkn;
            else
                xstr[k+1] = 0x37 + tkn;
        }
        else if(tkn >= 0x40 && tkn <= 0x4f)
        {
            xstr[k] = 0x34; tkn -= 0x40;
            if(tkn >= 0 && tkn <= 9)
                xstr[k+1] = 0x30 + tkn;
            else
                xstr[k+1] = 0x37 + tkn;
        }
        else if(tkn >= 0x50 && tkn <= 0x5f)
        {
            xstr[k] = 0x35; tkn -= 0x50;
            if(tkn >= 0 && tkn <= 9)
                xstr[k+1] = 0x30 + tkn;
            else
                xstr[k+1] = 0x37 + tkn;
        }
        else if(tkn >= 0x60 && tkn <= 0x6f)
        {
            xstr[k] = 0x36; tkn -= 0x60;
            if(tkn >= 0 && tkn <= 9)
                xstr[k+1] = 0x30 + tkn;
            else
                xstr[k+1] = 0x37 + tkn;
        }
        else if(tkn >= 0x70 && tkn <= 0x7f)
        {
            xstr[k] = 0x37; tkn -= 0x70;
            if(tkn >= 0 && tkn <= 9)
                xstr[k+1] = 0x30 + tkn;
            else
                xstr[k+1] = 0x37 + tkn;
        }
        k = k + 2;
    }
    xstr[k] = 0x00;
}
```

a) Undersök vad rutinen gör för något. Det kan vara bra att ha ASCII-tabellen nära. Förslag på testprogram är

```
int main(int argc, const char *argv[]) {
    char *str="AZaz.!9";
    char *hex="                ";

    s2h(str,hex);
    printf("Input: %s \t Output: %s \n", str, hex);
    return 0;
}
```

b) Skriv motsvarande rutin i assembler — som den rimligen skulle gjorts från början.

c) Med ledning av insikterna från assemblerrutinen: Skriv om den i bättre C.

3. C-kod

- d) Hur stora blev de olika lösningarna? Jämför med originalet.
- e) Hur påverkar C-kompilatorns olika optimeringsflaggor (till exempel `-O1`, `-O2`, `-Os`)?
- f) Studera hur anropet sker från C till assembler (via menyalternativet "Debug/Windows/Disassembly"). Anpassa din egen assembler rutin och använd denna istället för C-kod.
- g) Vilka begränsningar finns i originalrutinen? Kan dessa byggas bort i din version? Drag slutsatsen att man inte kan lita på "internet-kod" utan att undersöka den mycket noggrant själv!

57. Följande rutin översätter ett BCD-värde i `bcd` till dess representation för att visas på en sjusegmentsdisplay. Argumentet `cc` är 1 om displayen är av typen *common cathode* och noll annars.

```
char bcdto7seg(char bcd, char cc)
{
    char retval;
    switch(bcd)
    {
        case 0: if(cc==1) retval = 0b00111111;
                else
                if(cc==0) retval = 0b11000000;
                break;
        case 1: if(cc==1) retval = 0b00000110;
                else
                if(cc==0) retval = 0b11111001;
                break;
        case 2: if(cc==1) retval = 0b01011011;
                else
                if(cc==0) retval = 0b10100100;
                break;
        case 3: if(cc==1) retval = 0b01001111;
                else
                if(cc==0) retval = 0b10110000;
                break;
        case 4: if(cc==1) retval = 0b01100110;
                else
                if(cc==0) retval = 0b10011001;
                break;
        case 5: if(cc==1) retval = 0b01101101;
                else
                if(cc==0) retval = 0b10010010;
                break;
        case 6: if(cc==1) retval = 0b01111101;
                else
                if(cc==0) retval = 0b10000010;
                break;
        case 7: if(cc==1) retval = 0b00000111;
                else
                if(cc==0) retval = 0b11111000;
                break;
        case 8: if(cc==1) retval = 0b01111111;
                else
                if(cc==0) retval = 0b10000000;
                break;
        case 9: if(cc==1) retval = 0b01101111;
                else
                if(cc==0) retval = 0b10010000;
    }
    return retval;
}
```

Din uppgift är att snygga upp koden och minimera programminnesåtgången. Lämpliga steg *kan* vara att studera koden och sedan

- a) identifiera och eliminera onödig kod
  - b) beskriva i ord vad rutinen *egentligen* gör
  - c) skriva en bättre (här: kortare) kod i C
  - d) skriva en bättre kod i assembler.
58. Översätt följande programsnitt i högnivåspråk till assembler. Talen `START` och `END` är heltal som representeras med 8 bitar och ligger lagrade i adresserna `$110` och `$114`. Variabeln `index` lagras lämpligen i ett dataregister:

```
for(index = START; index != END; index++){
    ...
}
```


59. Uttryck `for`-loopen

```
for(expr1; expr2; expr3){  
  ...  
}
```

som en `while`-loop. Går den att skriva som en `do`-loop?

60. Översätt följande programsnutt i högnivåspråk till assembler. Variabeln `x` representeras med 8 bitar i binär kod utan tecken och ligger lagrad i register `r16`.

```
while (x > 10){  
  x = x - 5;  
}
```


4. Programmeringsuppgifter

Här följer några lite större uppgifter. Tänk på¹:

**You don't understand a problem
until you can simplify it.**

— L. Brodie

61. Beräkna summan av ett antal 8-bitars positiva tal lagrade i minnet med start på en adress som anges av innehållet i x . Antalet tal är högst 256. Det sista talet, som skall ingå i summan, är angivet med omvänt tecken. Lagra summan i $r_{17:r_{16}}$, och lagra antalet tal i r_{18} .

Vilka felfall kan inträffa? Vad händer i ditt program om antalet tal är noll? Hur kan man gardera sig mot fel i detta fall?

62. Tillverka en *odometer*, en BCD-räknare med fyra siffror som räknar från 0000 till 9999. Simulera din kod i Atmelstudio. Använd registren $r_{20-r_{23}}$ för de olika siffrorna.

Variant:

- 1) Kläm ihop två BCD-siffror i en byte för att spara minnesplats (viktigt i en mikrocontroller).
  - 2) Lägg siffrorna i SRAM istället. Blev det bättre? Sämre? Lika bra?
  - 3) Vilka ändringar behövs för att räkna till något annat maxvärde än 9999? (2359 verkar lämpligt för ett digitalur till exempel.)
63. Skriv ett assemblerprogram som avgör vilka operationer $op \in \{+, -, *\}$ som löser ekvationen

$$A \text{ op } B \text{ op } C \text{ op } D = N$$

Där talen $A-D$ är givna BCD-kodade siffror och N valfritt, till exempel $A = B = C = D = 4$ och $N = 20$.

---

¹Ur *Leo Brodie, Thinking Forth*

4. Programmeringsuppgifter

Utvärderingen ska ske genom uttömmande sökning² i den ordning siffrorna kommer dvs prioriteringsregler kan bortses från. Till exempel utvärderas $A = B = C = D = 5$ dvs "5 + 5 * 5 - 5" stegvis till $5 + 5 = 10$, $10 * 5 = 50$, $50 - 5 = 45$ med slutresultatet 45.

Använd instruktionen `mul` för multiplikation.

Programmet måste således uppräknat alla operationer:

`+++`, `++-`, `+++`, `+-+`, `+-`, `+-*`, osv

- 1) Rita strukturdiagram och pseudokod.
  - 2) Programmera och simulera i assembler
  - 3) Fundera på hur du skulle avgöra om ekvationen alltid har en lösning. Ändras din metod om enbart siffror ≤ 5 får användas?
64. Skriv den subrutin som korrekt hämtar sin argumentbyte från stacken om den anropande funktionen placerat argumentet där innan subrutin-hoppet. Rita karta över stackinnehållet.
65. Man kan använda pekarna `X`, `Y` och `Z` i assemblerarkitekturen. Men alla kan inte peka på allt. Vilka begränsningar finns?

---

²Så kallad *brute forcing*

5. Koppling till högnivåspråk

På den låga hårdvarunära nivå vi hittills programmerat har det framgått att det är ett mycket tunt lager fernissa som skiljer oss från digitalteknikens brutala verklighet. Man kan förstå att våra processorinstruktioner är "väl" valda för att motsvara det en programmerare normalt vill kunna utföra utan att se för mycket av den underliggande hårdvaran.

Ett ytterligare steg upp i abstraktionsnivå kan vi få genom att programmera i ett högnivåspråk. I utvecklingsmiljön AtmelStudio kan man även skapa projekt som programmeras i språket C. C-kompilatorn översätter sedan C-programkoden till assembler innan en avslutande kompilering till Dalia-kortet sker.

Skriv om någon laboration i C. Studera den resulterande assemblerkoden.

Frågeställningar:

- a) Hur implementeras till exempel `if`-, `for`-, och `switch`-satser i assembler? Kan du göra en bättre implementation? Lek runt med olika variabeltyper (`int`, `char`, `long`, `float`?) vad händer med assemblerkoden?
- b) I ett C-projekt kan graden av kompilatoroptimering göras. `-O0` är optimeringsfritt medan `-O2` är en vanlig, rätt aggressiv, optimering. Känner du igen din kod efter kompilatorns optimering?
- c) Industriellt är i praktiken C allena rådande vid denna typ av lågnivåprogrammering. Varför? Varför tillåts i så fall överhuvudtaget assemblerprogrammering?

A. Lösningsförslag

Förslagen är just förslag, det finns ofta fler än ett sätt att koda en lösning. Ibland anges flera förslag ("3a:", "3b:").

```
1:  ldi    r16, 198
    ldi    r17, $64
    ldi    r18, 0b10010011

2:  mov    r18, r16

3:  lds    r16, $110
    sts    $112, r16

4:  lds    r16, $110
    lds    r17, $111
    add    r16, r17
    sts    $112, r16

5:  lds    r16, $110
    lsl    r16
    sts    $111, r16

6:  andi   r16, $0F
    eller
    andi   r16, 0b00001111
    eller
    ldi    r17, $0F
    and    r16, r17

7:  ori    r16, $E0
    eller
    ori    r16, 0b11100000
    eller
    ldi    r17, $E0
    or     r16, r17

8:  lds    r16, $110
    mov    r17, r16
    andi   r16, $F0
    lsr    r16
    lsr    r16
```

```
    lsr    r16
    lsr    r16
    sts    $111, r16
    andi   r17, $0F
    sts    $112, r17
    eller
    lds    r16, $110
    mov    r17, r16
    swap   r16
    andi   r16, $0F
    sts    $111, r16
    andi   r17, $0F
    sts    $112, r17

9:  lds    r16, $110
    lds    r17, $111
    mov    r18, r17
    cp     r16, r17
    brlo   SKIP
    mov    r18, r16
SKIP:
    sts    $112, r18

10: lds    r16, $110
    ldi    r17, 10
    mul    r16, r17
    sts    $112, r0
    eller
    lds    r16, $110
    lsl    r16
    mov    r17, r16
    lsl    r16
    lsl    r16
    add    r16, r17
    sts    $112, r16

11: subi   r16, -7
    eller
    inc    r16
    inc    r16
    inc    r16
    inc    r16
    inc    r16
    inc    r16
    inc    r16
    eller
```

A. Lösningsförslag

```
    ldi    r17,7
    add    r16,r17
12:
    adiw   r30,3
13:
    movw   r30,r16
    adiw   r30,3
    movw   r16,r30
    eller
    subi   r16,-3
    brcs   DONE
    inc    r17
DONE:
14a:
    ldi    ZH,HIGH($110)
    ldi    ZL,LOW($110)
    ld     r16,Z
    ldi    ZH,HIGH($111)
    ldi    ZL,LOW($111)
    st     Z,r16
    eller
    ldi    ZH,HIGH($110)
    ldi    ZL,LOW($110)
    ld     r16,Z+
    st     Z,r16
    eller
    ldi    YH,HIGH($110)
    ldi    YL,LOW($110)
    ld     r16,Y
    std   Y+1,r16
14b:
    ldi    YH,HIGH($110)
    ldi    YL,LOW($110)
    ld     r16,Y
    ldd   r17,Y+1
    add   r16,r17
    std   Y+2,r16
14c:
    ldi    YH,HIGH($110)
    ldi    YL,LOW($110)
    ldi    XH,HIGH($120)
    ldi    XL,LOW($120)
    ldi    r18,5
LOOP:
    ld     r16,Y+
    ld     r17,Y+
    add   r16,r17
    st     X+,r16
    dec   r18
    brne  LOOP
14d:
    ldi    YH,HIGH(16)
    ldi    YL,LOW(16)
    ldi    r16,15
LOOP:
    st     -Y,r16
    dec   r16
    brne  LOOP
15:
    a) r16 = $61
    b) r20 = $19
    c) r21 = 0
    d) r21 = $F6
    e) adress $100 = $F5
    f) r20 = $F5
    g) r17 = $19, X = $100
    h) r17 = $19, X = $101
    i) r1:r0 = $FBD5
16:
    a) clr   r16
       eller
       ldi   r16,0
    b) ;76543210=11110000=$F0
       ori   r16,$F0
    c) ;76543210=11111000=$F0
       andi  r16,$F8
    d) or    r16,r17
       com  r16
       mov  r18,r16
    e) ;76543210=01111100=$7C
       ldi  r17,$7C
       eor  r16,r17
    f) andi  r16,$0F
       andi  r17,$F0
       or   r17,r16
17: .db $4D,$49,$4B,$52,$4F,$64,$61,$74,$6F,$72
    eller
    .db "MIKROdator"
    Avsluta med $00: ...$6F,$72,$00
    eller
    length byte innan: $0A,$4D,$49,...
18:
BCD_LOWER_NIBBLE:
    andi  r16,$F0
BCD_LOOP:
    inc   r16
    cpi  r16,10 ; tio
    brne BCD_LOOP
    andi  r16,$F0
    ; here is 0..9
    ; in lower nibble
    jmp  BCD_LOOP
```



```

BCD_UPPER_NIBBLE:                .db    0,1,4,9,16,...,225
    andi    r16,$0F
BCD_LOOP:                        21:
    subi    r16,-$10                andi    r16,$0F
    cpi    r16,$A0                ; $A << 4    muls   r16,r16
    brne   BCD_LOOP              mov    r16,r0
    andi    r16,$0F                ret
    ; here is 0..9 in
    ; upper nibble
    jmp    BCD_LOOP

19:                                22:
LOOKUP:                          ori    r16,$30
    ldi     ZH,HIGH(LIST_START<<1)    ret
    ldi     ZL,LOW(LIST_START<<1)
    add    ZL,r16
    clr    r17
    adc    ZH,r17
    lpm    r16,Z
    ret

LOOKUP1:                          23:
    call   BRACKET                lds    r16,$101
    brne   NOT_IN_RANGE          dec    r16
    call   LOOKUP                 breq   ETT
    ret                            dec    r16
    ret                            breq   TVA
    ret                            dec    r16
    ret                            breq   TRE
    ret                            ; >4

NOT_IN_RANGE:
    ret

BRACKET:
    cpi    r16,0
    brcs   BRACKET_END
    cpi    r16,63
    brcc   BRACKET_END
    sez
BRACKET_END:
    ret

LOOKUP2:
    push   r17
    ldi    ZH,HIGH(LIST_START<<1)
    ldi    ZL,LOW(LIST_START<<1)
    add    ZL,r16
    clr    r17
    adc    ZH,r17
    lpm    r16,Z
    pop    r17
    ret

20:
X2:
    andi   r16,$0F
    ldi    ZH,HIGH(X2_TAB<<1)
    ldi    ZL,LOW(X2_TAB<<1)
    add    ZL,r16
    lpm    r16,Z
    ret
    .org   $XX00
X2_TAB:

24:
ANROP:
    ldi    r16,HIGH(ADRESS)
    push   r16
    ldi    r16,LOW(ADRESS)
    push   r16
    call   RUTIN24
    pop    r16 ; b) ta bort argument
    pop    r16 ; b) ta bort argument
    ret    ; b) annars katastrof nu!

RUTIN: a)
    mov    ZH,SPH
    mov    ZL,SPL
    ldd    r24,Z+3
    ldd    r25,Z+4
    ret

25:
Metodtips (i python):
if(r16 % 400)==0 return True
if(r16 % 100)==0 return False
if(r16 % 4) == 0 return True
Med upprepad subtraktion som '%'

26:
a) 101 b) 1111 c) 11001
d) 1111101000 e) 11111111111
f) 1000001 g) 10001

27:
a) 101=$5 b) 1111=$F c) 11001=$19
d) 1111101000=$3E8
e) 11111111111=$7FF f) 1000001=$41
g) 10001=$11

```

A. Lösningsförslag

28:

- a) 1111   b) 1100111   c) 11111110
d) 101100   e) 1101010
f) 00001010   g) 1010101111001101

29:

30:

- a) 11111011   b) 00011001   c) 11100111
d) 00011111   e) 10011100   f) 11111111
g) 10111111

31:

10

32:

Tips $X-Y=X+(-Y)$ osv

33:

- a)
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9
+0 +1 +2 +3 +4 -5 -4 -3 -2 -1 <- 10's compl

b)

-50 --> +49

34:

Basen $10+26= 36$.
XYZ = 44027

35:

208 resp -48 (=208-256)

36:

A7-A4 ut, A3-A0 in
B7-B4 in, B3-B0 ut

```
in r16,PINA          in r16,PINB
out PORTA,r16        out PORTB,r16
```

37:

```
PORT_CONFIG:
ldi r16,$55
out DDRA,r16
ldi r16,$AA ; eller 'lsl r16'
out DDRB,r16
```

38:
